شمایل نبوي

Aghalibrary.com

ناظم

د خمکنو میا عمر (رح)

سریزه او سمون

زلمی هیوادمل

۱۳۹۴ لمریز کال

Downloaded from: Aghalibrary.com

شمایل نبوي (ص)

ناظم:

د ځمکنو میاعمر (رح)

سریزه او سمون

د

سرمحقق زلمی هیوادمل

۱۳۹۴ل کال

Downloaded from: Aghalibrary.com

بسم الله الرحمن الرحیم

کتاب پېژندنه:

د کتاب نوم: شمایل نبوي(ص)

لیکــــوال: د ځمکنو میاعمر(رح)

تدوین او تحقیق: سرمحقق زلمی هېوادمل

خپـرونـدی: د افغانستان ملي تحریك، فرهنګي څانګه

وېـبپـاڼـه: www.melitahrik.com

کمپوز/ډیزایـن: محمد شعیب شیرزی

چاپځای: سهر مطبعه، کابل

پښتۍ ډیزاین: فیاض حمید

چـاپشمېـر: ۱۰۰۰ ټوکه

چـاپـکـال: ۱۳۹۴ ل کال/ ۲۰۱۵م

د تحریك د خپرونو لړ: (۷۶)

یادونه: د چاپ حقوق له ملي تحریک سره خوندي دي او د کتاب د محتوا مسولیت لیکوال پورې اړه لري.

Downloaded from: Aghalibrary.com

د تحریك یادښت

د افغانستان ملي تحریك د (۱۳۹۳ ل) کال په پیل کې له خپلو ګرانو هېوادوالو سره ژمنه کړې وه چې د دې کال په بهیر کې به (شل عنوانونه) بېلا بېل دیني، علمي، ادبي او ټولنیز اثار خپلې ټولنې ته وړاندې کوي. ملي تحریك دا ژمنه د یاد کال د کب پر (۲۸)مه نېټه پوره او د یوې پرتمینې غونډې په ترڅ کې یې شل عنوانونه علمي اثار هېوادوالو ته وړاندې کړل. ملي تحریك په یاده غونډه کې ژمنه وکړه چې د (۱۳۹۴ ل) کال په بهیر کې به انشاء الله د خدای (ج) په نصرت ټول ټال سل (۱۰۰) عنوانه بېلابېل علمي اثار ټولنې ته وړاندې کوي. طبیعي خبره ده چې دا اسانه کار نه دی، ډېر زیات زیار او زحمت ته اړتیا لري، خو ملي تحریك ټینګ هوډ کړی چې خپله دا ژمنه به هم د تېرې ژمنې په څېر عملی کوي. دا اثر چې ستاسو په لاس کې دی د همدې (سل عنوانونو) ژمنه کړو اثارو له جملې څخه دی، چې د چاپ جامه اغوندي. ملي تحریك هیله لري چې له دې اثر څخه به زموږ هېوادوال په زړه پورې ګټه پورته کړي. ملي تحریك له ټولو هغو لیکوالو، ژباړونکو، سمونچارو، مالي او معنوي مرستندویانو او چاپ چارو څخه چې ددې اثارو د چاپ په دې ټول بهیر کې یې یو بل سره مرسته او ملګرتیا کړې او دا فرهنګي بهیر یې بریالی کړی، د زړه له کومې مننه کوي او کور ودانې ورته وایي.

د هېواد د فرهنګ د ښېرازۍ په هیله

د افغانستان ملي تحریك فرهنګي څانګه

Downloaded from: Aghalibrary.com

د ثمکنو میا عمر (رح) او دده شمایل نبوی (ص)

د ثمکنو میا عمر د هغو روحانی او عرفانی شخصیتونو په ډله کې ولاړ سړی دی چې د روحانیت انګازې یې تر ملکونو پورې خورې وې او ډیرو د الهی مینی پتنګانو له ده څخه روحانی او عرفانی فیض موندلی دی.

د ثمکنو میا عمر داسی روحانی شخصیت و چې یوازې په تلقین او تبلیغ او د خلکو په روحانی روزنه یې بسنه نه کوله، بلکه قلم یې په لاس کې و او د خپلو افکارو د بیان او خپل ولس ته د پراخ او زیات خدمت په منظور یې په پښتو، پارسی او عربي ژبو آثار هم لیکل.

Downloaded from: Aghalibrary.com

پښتو ژبې او ادب ته خدمت نه یوازې په ده پورې منحصر پاتې شو، بلکه په کورنۍ کې یې زامنو او همدا راز ده ډېرو مریدانو پښتو ادب او پښتو ژبې ته داسې خدمتونه وکړل چې تر هغې پښتو ژبه او ادب موجود وي، نو د میا عمر (رح) ده د کورنۍ او مریدانو نومونه به تل ورسره ژوندي وي.

د میاعمر (رح) په زامنو کې محمدی (۱۲۲۰ هـ ق مړ) او احمدی د پښتو ژبې لوی شاعران او د زیاتو مؤلفاتو خاوندان دي او له دې سربیره محمدی صاحبزاده چې د پښتو آثارو د خوندي کولو او حفظ په لاره کې کوم کارونه کړي دي، هغه د پښتنو په فرهنګي تاریخ کې لوړ ځای لري. د دولسمې هجري پیړۍ په دوران کې د نوموړي محمدی صاحبزاده په پرمایښت د پښتو ډېر نایاب متون د زین الدین پیښوري او ګل محمد پیښوري په ښکلو خطونو خطاطي شوي دي. ده په پرمایښت کښل شوې خطي نسخې ځینې د خط او نورو ځانګړنو له پلوه هنري ارزښتونه هم لري (۱)

کله چې زموږ مشرانو فرهنګیانو د پښتو ادبیاتو په رشد کې د ځینو پښتنې کورنیو پر کارونو خبرې کړې دي، نو یې د میا عمر (رح) کورنۍ هم نه ده هېره کړې، او دا کورنۍ یې د پښتنو په فرهنګي کورنیو کې شامله بللې ده (۲)

Downloaded from: Aghalibrary.com

ددې فرهنګي کورنۍ مشر میا عمر (رح) دی چې په دې لیکنه کې یې پر احوالو او آثارو لږ لږ خبرې کوو، او بیا یې د شمایل نبوي رساله څېړو.

(۱) میا عمر (رح):

د تیرې شلمې میلادي پیړۍ له دویمې نیمایي کلونو را پدې خوا د پښتو په ادبي، عرفاني او فرهنګي څېړنو کې د میا عمر (رح) او دده د آثارو او افکارو پر یادونو ډېر پیښ شوي. متفرقي یادونې، مقالې، د ځینو څېړنو په ترخ کې بحثونه او حتی مستقل آثار دده پر احوالو او آثارو لیکل شوي دي.

د پښتو له ادبي تذکرو څخه د پښتنانه شعراء په لړۍ کې هم دده احوال او آثار ضبط شوي دي، (۳) او د میا صاحب (رح) څېره مونږ ته د یوه پیاوړي فرهنګي، نومیالي اجتماعي پیشوا، او مِلّي روحاني لارښود په توګه ځلیږي، که وو ایو چې دده پر احوالو بیا څه لیکل اضافي خبره ده، نو دا به کومه زیاته خبره نه وي، خو دا چې ما دده یو نا چاپ او مستقل اثر چاپ ته آماده کړی دی، نو د متن څېړنې د اساساتو او لارښوونو له مخې زه اړ یم چې ددغه اثر د ناظم په توګه پر میا صاحب هم مختصر څه وو ایم (۴).

Downloaded from: Aghalibrary.com

د میا صاحب پر احوالو خورا مغتنم اثر چې د ځانګړې رسالې په بڼه چاپ شوی دی، هغه د استاد رشاد لیکلی: د ځمکنو میا عمر(رح) نومې رساله ده، چې مسایل پکې په خورا دقیق او تحقیقي ډول طرح شوي دي.

زه په دې ځای کې د میا صاحب احوال د استاد رشاد څېړنو او ځینو نورو منابعو ته په پاملرنه ډېر لنډ وړاندې کوم:

د میا صاحب نوم محمد عمر و، پلار یې ابراهیم، نیکه یې کالا خان او غور نیکه یې فقیرخان نومېده.

د استاد رشاد د څېړنو له مخې د میا صاحب د زوکړې نېټه باید ۱۰۸۰ هـ ق کال وي (۵) ځکه که دا کال دده د زوکړې کال و نه منو، نو بیا تر ۱۰۹۹ هـ ق کال دمخه د علم د زده کړې لپاره کابل ته دده د راتګ خبره ناشوني غوندې ښکاري. د میا صاحب د زوکړې نورې سنې هم خلکو راوړې دي، خو د استاد رشاد د باور له مخې ۱۰۸۰ هـ ق کال دده د زوکړې سنه کیدای شي.

میا عمر(رح) په نسبي لحاظ ترکلانیو پښتنو ته منسوب و. دده پلار د پنجاب په فرید آباد کې اوسیده، هوری مړ دی او د راوی د سیند پر غاړه ښخ دی.

Downloaded from: Aghalibrary.com

د میا صاحب د زوکړې په باب د اروابناد عبدالحلیم اثر رایه داده چې دی د پنجاب په فرید آباد کې زوکړی دی او د ۱۲ یا ۱۴ کالو په عمر خپل مورني کلی څمکنو ته راغلی دی (۲). خو استاد رشاد د میا عمر(رح) له خپل اثر خزینة الاسرار څخه داسی سند را نقل کړی دی چې د اروابناد اثر، قول پرې ماتیږي.

په خزینة الاسرار کې میا صاحب لیکلی دي: "مولد پشاور است و نشو و نما هم انجا یافته ام" (۷) میا صاحب د خپلی ترجمه کړې خلاصهٔ کیدانی په مقدمه کی هم د خپل نسب او کورنۍ په باب څه خبرې کړې دي، چې دا لاندې بیتونه یې زموږ د بحث د بشپړتابه له مراتبو سره مرسته کوي، میا عمر(رح) ویلی دي:

اوس بیان کوم و تاته د نسب خپل　　او راتله و څمکنو ته د سبب خپل
که زما د نوم په زړه کی لرې شوق　　نوم زما محمد عمر واوره په ذوق
باجوړ د پلار نیکه زما وطن دی　　څمکنی په پښاور کی می مسکن دی
په خښی سره که یادیم زه پښتون　　سیادت راسره کاندی پیوستون
اعلا جد می و پیدا له سیدې　　زه سید یم په سبب د دی جدې (۸)

د میا صاحب بشپړ نوم، لکه څنګه چې ده خپله ویلی دي (محمد عمر) و، خو په خلکو کې یې په میا عمر شهرت درلود

Downloaded from: Aghalibrary.com

او دده مبارک نامه پښتو فولکلور ته په همدې بڼه لاره پیدا کړې ده، لکه په یوه لنډۍ کې چې راغلي دي:

پــــــه پېښور کې ولیان ډیر دي
کړې جنډې په میاعمر ولاړې دینه

میا صاحب تر ۱۰۹۹ هـ ق کال دمخه کابل ته د علم د زده کړې لپاره راغلی و، تر ۱۱۰۳ هـ ق کال دمخه له کابله پېښور ته ولاړ او بیا له پېښوره کوهاټ ته ولاړ او له هغه ځایه د بهیرې، خوشاب، ډیرهٔ اسماعیل خان، ډیرهٔ غازي خان او ملتان له لارې لاهور ته ورسید او په ۱۱۰۴ هـ ق کال په لاهور کې د شیخ سعدي لاهوري (۱۰۳۳ – ۱۱۰۸ هـ ق) په حضور مشرف شوی دی (۹).

له لاهور نه بیرته پېښور ته راغلی دی، دلته د پېښور په سیمو کې یې د چا میرزایی کوله، خو کله چې خبر شو چې دا سړی سود خور دی، نو یې د هغه نوکري پرېښوده او بیا یې د یو بل چا زامنو ته درس وایه، په ۱۱۰۸ هـ ق کال کې یې دغه نوکري هم له لاسه ووته.

استاد رشاد کښلي دي چې میا صاحب(رح) په ۱۱۰۵ هـ ق کال د شیخ سعدي لاهوري لاس نیوی وکړ او د نقشبندي مجددیه طریقې تلقین یې وموند. (۱۰) کله چې شیخ سعدي

Downloaded from: Aghalibrary.com

وفات شو، نو میاعمر(رح) بیا د شیخ یحیی اټکی (۱۰۴۱ - ۱۱۳۱ هـ ق) لمن ونیوله، او له ده څخه یې فیض بیاموند.

د سلوک لوړو مقاماتو ته ورسید او د ارشاد اذن یې حاصل کړ. میا صاحب د خپلی عرفانی لارې او مشرب په باب ویلی دي:

دا بیان کرسی نامه د نقشبند ده | له حضرت صدیق تر ما پورې پیوند ده
ښکوم زه بیان د سلسلی د نقشبند | طریقه ده هم په زړه مـــــی دلپسند
په مذهب د حنفی سنی مذهب یم | طریقهٔ نقشبندی کې پاک مشرب یم (۱۱)

له شیخ سعدی لاهوری او شیخ یحیی اټکی سربیره له مولانا محمد قطب مشوانی (۱۱۰۸ هـ ق مړ) سید عبدالشکور اټکی (۱۱۱۳ هـ ق مړ) او شیخ عبدالغفور پیښوری (۱۱۱۲ هـ ق مړ) سره محشورتیا او صحبتونو هم د میا عمر(رح) په روحانی روزنه کې برخه لرلی ده.

کله چې په ۱۱۳۱ هـ کال شیخ یحیی اټکی وفات شو، نو له لیریو لیریو ملکونو څخه خلکو د روحی روزنی په منظور میاصاحب ته رجوع کوله او د شهرت انګازې یې هرې خوا ته خورې شوې.

شاهان او ګدایان یې حضور ته ورتلل او دده له روحانیته یې فیضونه موندل، لنګر یې جاری و، په لیریو، لیریو سیمو کې یې خلیفه ګان او ماذونان درلودل.

Downloaded from: Aghalibrary.com

لوی احمد شاه بابا (۱۱۲۰ – ۱۱۸۲ هـ ق) هم ده ته ارادت درلود، مسعود گل د میا صاحب د مناقبو په کتاب کې ویلی دي:

دا رنګ نقل اورم زه له خاص و عام له ما واوره په اخلاص ته دا کلام
چې بادشاه د زمـــانی جهان پناه مسمی وه پــــه نـــامه د احمدشاه
ډیر محکم و په اخلاص په اعتقاد په خدمت د میاصاحب و ډیر منقاد
چې به راغی پیښور ته نور به تل په ګلزار د څمکنو بـه و، بلبل (۱۲)

میا صاحب تر سلوکلو زیات عمر درلود او خپل عمر یې ګرده، په زده کړه، تدریس، تلقین، ارشاد، اذن، او د ولسونو په روحانی او اجتماعی روزنه، مطالعه او تألیف تیر کړ، بالاخره د ۱۱۹۰ هـ ق کال د بزرګی د میاشتی، په لومړۍ نیټه او یا تر رجب د دمخنۍ میاشتی په ۲۹مه وفات شوی دی (۱۳) او د پیښور د توابعو د څمکنو په کلی کې ښخ کړل شو، زیارت یې اوس هم هوری شته او حاجتمندان د خپلو مرادونو د پوره کولو لپاره ورته ورځي.

د میاصاحب په مړینه ډیرو پښتنو شاعرانو مرثیې ویلی دي، او ډیرو یې د مرګ تاریخی مادې په شعرونو کې د معما په ډول نغښتی راوړي دی، لکه د پښتو ژبی نازکخیال شاعر کاظم خان شیدا (۱۱۹۴ هـ ق مړ) چې یې د مرګ تاریخی ماده په یوه نظم کې داسی راوړې ده:

Downloaded from: Aghalibrary.com

میا عمر صاحب په خپل دوران کی　　چی کشاده یې د فیض باب وه
شاه و ګدا یې په در حاضر وو　　مرجع د خلقو، عالم مآب وه
تاریخ یې دادی د رحلت واوره　　شیخ اجل وه، قطب اقطاب وه (۱۴)

میا صاحب په خپل پر باره ژوند کې په پښتو، پارسی او عربی ژبو آثار لیکلی دی، لکه چې ده خپله ویلی دي:

تصانیف له دې فقیره چی عیان دي
په فارسی په عربی کی نمایان دی
په پښتو ژبه هم ماکړي بسیار دي
ځنی ځنی بیا مشهور په هر دیار دی (۱۵)

زه به ددې لیکنی په دې برخه کې دده پر معلومو تألیفاتو څه خبرې وکړم:

الف، خزینة الاسرار:

د میا عمر(رح) په لاس ته راغلو آثارو کې د تألیف د قدامت پر اساس قدیمترین تألیف خزینة الاسرار نومیږي چې په ۱۱۱۲ هـ ق کال کې یې تألیف کړی دی، ځینی زیاتونی یې په ۱۱۱۳ هـ ق کال هم پکی کړې دي.

په دې کتاب کې د شیخ آدم مشوانی، شیخ سعدي لاهوری او شیخ یحیی اتکی احوال، خوارق او کرامات په مفصل ډول راوړل شوي دي. له دې سربیره په دې کتاب کې د

Downloaded from: Aghalibrary.com

نقشبندیه طریقی د مشرانو او مرشدانو بیان هم په اجمالی ډول راغلی دی.

دا کتاب په پارسی نثر لیکل شوی دی او د میاصاحب د پارسی انشأ او پارسی نثر لیکلو شیوه ترې راښکاري. په دې کتاب کی د میاصاحب ډیر ښکلی پارسي قصاید او ځینی نور منظومات هم راغلی دي. ددې کتاب له مطالعی ښکاری چې میاعمر (رح) د پارسی نظم او نثر لیکلو عالی استعداد درلود. خزینة الاسرار تر اوسه نه دی چاپ شوی، یوه ناقص الاخر نسخه د افغانستان د علومو اکادیمی په کتابخانه کی شته او یوه بله نسخه یې استاد رشاد په لاهور کې ښوولی ده.

ب، خلاصۀ کیدانی:

خلاصۀ کیدانی په عربی ژبه د لمانځه په باب د حنفی فقهی یو کتاب دی، چې لطف الله نسفی کیدانی (۷۵۰ هـ ق مړ) لیکلی دی. دا کتاب یوه مقدمه او اته بابه لري. میا عمر (رح) ددغه کتاب مطالب په پښتو نظم ترجمه کړی دی. ددې ترجمی ټول بیتونه ۳۴۳ دي. د میاصاحب د پښتو ترجمی د لومړی باب شکلی سکښت قصیده ډوله نظم دی، خو نور بابونه یې د مثنوی په کالب کې نظم شوي دي.

Downloaded from: Aghalibrary.com

د استاد رشاد له څېړنې سره سم د خلاصې د پښتو ترجمې کال ۱۱۴۲ هـ ق یا ۱۱۴۸ هـ ق ښوول شوی دی.

دا رساله میا صاحب د خپل زوی احمدی صاحبزاده (۱۲۳۳ هـ ق مړ) په غوښتنه په پښتو ترجمه کړې ده، په دې باب د میا عمر (رح) خپله وینا دا ده:

نورالعین محمدی مـــشر فرزند | ورپـــــسی عبیدالله دی ارجمند
په میاګل سره مشهور پــه هر دیار | راغی کښیناســت ونیو ده زما کنار
راته کاندي مسایل چې د صلوة دي | خلاصه کې عجایب پــه درجات دی
باری دا کتاب پــــه ژبه عربی دی | کله پوه پرې هر طالب غبی صبی دی
مسایل د خلاصې که په پښتو شی | ډیر په کار به دا کتاب د پښتنو شی
په بار بار چې د میاګل وه دا الحاح | په پښتو ژبه زمـــا وشوه صلاح

د میا صاحب ترجمه کړې خلاصه دده له ډیرو نورو منظومو آثارو سره یوځای د هشنغر د فضل حق اخوندزاده په زیار دده له (۷۸) اضافي بیتونو سره چاپ ته آماده شوې ده.

د خلاصې پښتو ترجمه پـه ۱۲۹۸ هـ ق کال د (خلاصه کیدانی افغانی معۀ دیګر مسایل مفیده) پـه نامه د دهلی پـه فیض عام مطبعه کې چاپ شوې ده.

په دې چاپي نسخه کې د میاصاحب له خوا د خلاصې د اتو بابونو له پښتو ترجمې سربیره، د فضل حق اخوندزاده ۷۸ بیتونه (مقدمه او خاتمه) او د میاصاحب نور منظوم رسایل د

Downloaded from: Aghalibrary.com

همدې چاپي خلاصی د متن وړاندې وروسته ورسره چاپ شوي دي. ددغـو منظومـاتو د بیتونـو شـمیره (۸۵۰) بیتونـو تـه رسیږي، او دا داسی منظومـات دي، چې موضـوعات یې لـه خلاصی سره نیغه اړیکه نه لري.

د خلاصـی تـر مـتن دمخـه چې د میاصـاحب ځینـی نـور منظومـات راغلـی دي، د بیتونـو شـمیره یـی (۲۰۸) ده، او پـه هغـو کې حمـد، نعـت، مناجـات، د کتـاب د تصنیف باعـث، د چهاریـار منقبت، د میـاعمر (رح) خپلـه نسـب نامـه، د نقشـبندیه طریقی سلسله او نور مطالب راغلی دي.

د خلاصی تر مـتن وروسـته چی د میاصـاحب کـوم منظـوم آثار راغلی دي، د هغو د بیتونو شـمیر ۲۴۲ دی. پـه منظومـاتو کې زیاتره د اسلامی تـاریخ ځینـی حکایـات او روایـات منظـوم بیان شوي دي.

د میاصـاحب دغـه حکـایتی ترجمـی پـه پښـتو ادب کـې د قصصو او حکایاتو په تاریخ لیکنه کې د هیریدو نه دي.

ج، شرح فقه الاکبر:

فقـه الاکبر یـوه رسـاله ده، چې د علـم کـلام او عقایـدو پـه خصوص کې بحثونه لري او رساله په عربی ژبه تألیف شـوې ده. ددې رسالی د مؤلف په باب بیلابیل نظریات څرګند شوی دی، چا د یـوه او چـا د بـل ګڼلـی ده. اسـتاد رشـاد دغـه نظریـات ګـرده

Downloaded from: Aghalibrary.com

راوړي دي. پر دغه کتاب میاصاحب په پارسي ژبه یوه شرح لیکلی ده، چې خطي نسخه یې د تاشکند په یوه کتابخانه کې خوندي ده (۱۲).

د، المعالي شرح الامالي:

امالي یوه عربي قصیده ده، چې په **۵۲۹** هـ ق کال امام سراج الدین ابو محمد عبدالله علي بن عثمان الاوشي الفرغانوي (**۵۷۵** هـ ق مړ) نظم کړې ده او ټول بیتونه یې **۷۳** دي.

پردې قصیده ځینو پښتنو علماوو، لکه اخوند درویزه(رح)، عبدالرحمن زمینداوري او میاعمر(رح) په پښتو او پارسي شرحې لیکلې دي.

د میاصاحب شرح پارسي ده، او د اروابناد عبدالحلیم اثر په قول میاصاحب دغه شرح په **۱۱۵۸** هـ ق کال بشپړه کړې ده. نوموړي اثر د میاصاحب ددغې شرحې دوې خطي نسخې ښوولې دي.

هـ، نسب نامه:

دغه کتاب په ځینو ماخذو کې د پښتنو نسب نامې په نامه ښوول شوی، خو د حیات افغاني مؤلف بیا ویلې دي چې

Downloaded from: Aghalibrary.com

میاصاحب د ارمړو شجره په پښتو نظم ولی ده (۱۷) ددغه کتاب ځانګړی چاپی نسخه ما نه ده لیدلې.

(۲) د میاعمر (رح) شمایل نبوی (ص):

شمایل د شمیله عربی کلمی جمع ده، چی د شمایل کلمه مجازاً د شکل او قیافی په معنی هم راځي. (۱۷)

د اسلام د نازولی پیغمبر حضرت محمد (ص) د شمایلو زیات کتابونه په عربی، پارسی، اردو او نورو شرقی ژبو په نظم و نثر کښل شوی دی. پښتو هم یوه له دغو شرقی ژبو څخه ده چې د حضرت پیغمبر (ص) د شمایلو د بیان ډیر رسایل او کتب پکی لیکل شوي دي.

هغه پښتانه لیکوال چې پښتو شمایلنامی ترې پاتی دي. دا دي:

اخوند درویزه ننګرهاری (رح) (۹۴۰ - ۱۰۲۸ هـ ق) اخوند احمد، سیدحسین، اخوند قاسم پاپینی، محمدګل کوهاټی، شیرمحمد هوتک (۱۰۹۲ - ۱۱۷۵ هـ ق) سکندرخان ختک (۱۰۸۲ - ۱۱۱۲ هـ ق) عبیدالله میاګل، امیر شاه، مستقیم، غلام نبی او میاعمر صاحب. ما ددغو شمایل نامو په باب یوه څیړنه د سکندرخان ختک د نظم کړې شمایلنامی په تعلیقاتو

Downloaded from: Aghalibrary.com

کی وړاندی کړی ده (۱۸) نو ځکه دلته یې یوازی یادونه لازمه وه.

د پښتو په لرغونو شمایلنامو کې یوه هم د میاعمر (رح) شمایلنامه ده، چې دا شمایلنامه تر اوسه نه ده چاپ شوې، یوه خطی نسخه یې د کابل پوهنتون په خطی کتابونو کی محفوظ ده (۱۹).

د میاصاحب د شمایلنامی دغه خطی متن د یوه خطی جونګ په ترڅ کې خوندی دی، او ددې خطی نسخې ۹ مخه یې نیولی دي.

دا شمایلنامه منظومه ده او شکلی سکښت یې د غزلو او قصیده ډوله اوږدو غزلو دی. ټول بیتونه یې ۱۲۵ دی. (۲۱) دا شمایلنامه میاعمر (رح) په ۱۱۲۳ هـ ق کال په څمکنو کې پای ته رسولې ده، لکه چې ده ویلی دي:

په مقام د پیښور پـــــه څمکنو کی	شمایل شــه د طالب د زړګی نهال
زر و سل او دری شپیته د هجرت سن و	چی را وخوت دا مذکور، لکه هلال

د میاصاحب د شمایلنامی ژبه درنه نه ده، خو نظمونه یې رساليی نه لري، او د استاد رشاد تحقیق مطابق په دې نظمونو کې دوه وزنه سره ګډ شوی دي، څنګه چې موږ د میاصاحب د نظم کړې شمایلنامی یوازې همدا یوه نسخه په واک کې لرو، نو

Downloaded from: Aghalibrary.com

ځکه مو رڼه شو ويلای، چې دغه ګډوډۍ يوازې په همدې نسخه کې واقع دي، که نورې نسخی هم دا ډول ګډوډۍ لري. ددې کتاب دوې نورې نسخې اروابناد اثر په نخښنه کړی دي، چې د پښتونخوا په کتابخانو کې ساتلی کيږي.

څنګه چې مو دمخه اشاره وکړه، د مياصاحب دغه منظومه پښتو رساله تر اوسه نه ده چاپ شوې، نو مې لازمه وګڼله چې په دولسمه هجری پيړۍ کې د پښتنو ددغه ستر روحانی او علمی شخصيت دغه ناچاپه اثر چاپ ته آماده کړم. په همدې نيت مې په ۱۳۵۹ هـ ش کال کې دغه متن د کابل پوهنتون له نسخې څخه را نقل کړ او را سره پروت و، په ۱۳۶۷ هـ ش کال کې مې دا نقل له اصل سره بيا مقابله کړ او تر مقابلې وروسته مې پاکنويس کړ او لازم تصحيحات مې پکی داسی وکړل، چې د اصل بڼه مې يې په لمن ليکنو کې ښوولی ده. ددې متن د تصحيح روش قياسي دی او دا په دې دليل، چې د واحدې نا باوره خطي نسخې د موجوديت په صورت کې د متن محقق اړ دی چې له دغه روش څخه استفاده وکړي.

د متن د خطی نسخې نومرې مې د چاپ ته برابر شوی متن په ښی اړخ کې د دا ډول [ ] قوسونو تر منځ ښوولی دي، د بيتونو شمير مې د متن کيڼ اړخ ته په همدی لوړ ډول

Downloaded from: Aghalibrary.com

قوسونو کې راوړې دي او د حاشیو نومرې په مسلسل ډول د دا ډول ( ) قوسونو تر منځ راغلې دي.

ما ددې متن په تصحیح او ددې مقدمې په کښلو کې تر یوه حده کار کړی دی، هیله لرم چې زما دا کار د میاصاحب ددغه اثر د چاپ او نشر په صورت کې د افغان دیندوست ملت په درد وخوري، او زموږ د زړومتونو لیوال محققان هم ځنې استفاده وکړي.

ماخذونه:

(۱) هیوادمل، زلمی، د پښتو آثارو د خطاطۍ عمده مرکزونه، ریاست فرهنگ، کابل، دولتی مطبعه **۱۳۲۴**، **۷۹ – ۸۰** مخونه.

(۲) رښتین، پوهاند صدیق الله، پښتو پیژندنه، پښتو څیړنې، پښتو ټولنه، کابل، دولتی مطبعه، **۱۳۵۲** هـ ش **۶۵** مخ.

(۳) بختانی، عبدالله، پښتانه شعراء څلورم ټوک، پښتو ټولنه، کابل، دولتی مطبعه، **۱۳۵۷** هـ ش **۶۹ – ۷۵** مخونه.

(۴) هیوادمل، زلمی، د متن څیړنې میتودولوژی، پښتو ټولنه، کابل، د ښوونې او روزنې مطبعه **۱۳۶۹** هـ ش ، **۱۱۴** مخ.

Downloaded from: Aghalibrary.com

(۵) رشاد، پوهاند، عبدالشکور، د ځمکنو میاعمر (رح) د افغانستان د علومو اکاډیمي، کابل دولتي مطبعه ۱۳۶۰ هـ ش، ۱۱ مخ.

(۶) اثر، عبدالحلیم، روحاني تړون او روحاني رابطه، پېښور، ۱۹۶۵ ع، ۷۵۹ - ۷۶۰ مخونه.

(۷) د ځمکنو، میاعمر (رح) خزینة الاسرار، (خطي) د افغانستان د علومو اکاډیمي خطي نسخه.

(۸) د ځمکنو، میاعمر (رح) خلاصهٔ کیداني معه دیګر رسایل مفیده، دهلي، فیض عام مطبعه ۱۲۹۸ هـ ق، ۲ - ۷ مخونه.

(۹) د ځمکنو میاعمر (رح) ۱۴ مخ.

(۱۰) همدغه اثر، ۱۹ مخ

(۱۱) خلاصهٔ کیداني ۱۱ مخ.

(۱۲) مسعودګل، مناقب میاعمر چمکني، دهلي، مطبع فیض عام، ۱۲۹۹ هـ ق ۳ مخ.

(۱۳) د ځمکنو میاعمر (رح) ۲۷ مخ.

(۱۴) شیدا، کاظم خان، د شیدا دیوان، د استاد بېنوا په زیار، پښتو ټولنه، کابل، عمومي مطبعه، ۱۳۳۱ هـ ش، ۲۱۵ مخ.

Downloaded from: Aghalibrary.com

(۱۵) خلاصهٔ کیدانی، **۵** مخ.

(۱٦) محمد حیات خان، حیات افغانی، لاهور، **۱۸۲۷**ع، **۱۵۵-۱۵۴** مخونه.

(۱۷) د ثمکنو، میاعمر (رح) **۵۱** مخ.

(۱۸) هیوادمل، زلمی، د سکندر ختټک د شمایل نامه او پندنامه، تعلیقات، پښتو ټولنه، کابل، **۱۳۲۴**هـ ش، **۴۱ – ۴۹** مخونه.

(۱۹) پهوال، عبدالرحمن او ستوده، د پښتو د ۱۰۸ قلمی نسخو فهرست، کابل پوهنتون **۱۳۵۴**هـ ش، د کابل پوهنتون د کتابخانی ۸۴ نومره خطی کتاب.

(۲۰) ما د استاد رشاد د یوه یادښت له مخی په خپله یوه مقاله کې چې مې، د میاعمر (رح) د شمایلنامی، پر خطی نسخه کښلی ده، دا ویلی دي، چې د میاصاحب د شمایلنامی بیتونه ۱۲۲ دی. (هیوادمل، زلمی، د ثمکنو میاعمر د پښتو خطی کتاب په باب څو ټکی، عرفان د **۱۳۲۹**هـ ش کال د قوس گڼه، ۴۰ مخ) خو په متن کی د شمایل نامې د بیتونو شمیر (**۱۲۵**) دی.

Downloaded from: Aghalibrary.com

متن

بسم الله الرحمن الرحیم

[۱] اَللّٰهُم صَلِّ وَسَلِمْ وَ بَارِکْ وَ اَنْعِمْ وَ اَرْحِمْ وَاکْرِمْ عَلٰی سَیِّدِنَا وَ مَوْلاَنَا وَ شَفِیْعِنا مُحَمَّدٍ سَیِّدِالْعَالَمِیْنَ وَ سَیِّدِ الْاَنْبِیَاءِ وَالْمُرْسَلِیْنَ وَ سَیِّدِ الْمَلائِکَةِ الْمُقَرَّبِیْنَ وَ عَلٰی اٰلِهٖ وَ اَهْلِ بَیْتِهٖ * اَجْمَعِیْنَ دَائماً اَبَداً عَدَدَ مَاعَلِمْتَ وَاِمْلاءَ مَا عَلِمْتَ تَکُوْنَ وَ زِیْنَةَ مَاعَلِمْتَ بِعَدَدِ الاَنْفَاسِ الْخَلاَ ئِقْ وَ التَّسْبِیْحِ الْمَلاَیِکْ وَ ذَرءِتِ الْمَوْجُوْدَاتِ اَجْمَعِیْنَ، کَمَا یُحِبُّ رَبُّنَا وَ یَرْضَی یَکُوْنُ لَکَ رِضَاءً وَ لِحَقِّهٖ اَدَاءً وَ فِی الدَّارَیْنِ لَنَا صَلاَحاً وَ فَلاَحاً وَ نَجاتاً مِنَ النَّارِ وَ مِنْ شَرِّالْاَشْرَارِ وَ ضَرِّالْاَضْرَارِ وَ جُنُوْدِ الْکُفَّارِ وَارْزُقْنَا مِنْ عِنْدِکَ ضِیاً وَ نُوراً فِی دَارِ الْقَرَارِ بِرَحْمَتِکَ یَا اَرْحَمَ الرَّاحِمِیْنَ.

(درود شریف)*

تل ثنا د هغه پاک پروردگار

---

*آ۲: آلهِ و اصحابه

Downloaded from: Aghalibrary.com

چې ممکن يې له نابوده کړ اظهار
بيا يې غوره په عالم کې پاک رسول کړ
هم يې موږ** دده امت کړو ايماندار
او درود دې پاک الله پر ده ويلی
بيايې موږ (ه هم) مامور کړو پر دا کار(۵۵)
[۲] دغه پسه شمايل د پاک رسول دي
چې لوستونی (۵۶) منور شي په انوار
شمايل په لوست وعده د بهشت شوې
ځکه هر څوک يې د لوستو طلبګار
د الله ثنا بې حده ***
بنده وايه (۳) بې عدده
دا ثنايې ازلی ده
له ازله تر ابده

**آ۱: مونږ
(۵۵) اصل: بيا يې موږ پر مامور کړو ؛ آ۲: بيا ئ موږه پر مامور کړو پدا کار ؛ آ۱: بيائ مونږ پر مامور کړو پدا کار
(۵۶) لوستونی: لوستونی يې ؛ آ۲: چه لوستونی منور په انوار
***آ نسخه له دې ځايه پيليږي.
(۳) اصل: وايې

Downloaded from: Aghalibrary.com

او درود پر * پاک رسول
رحمت راغی ** له احده
نن ورځ *** وار دی مومنانو
درود وایئ بی عدده
چی درود پر * پاک رسول په مینه وايي
دغه لویه وسیله ده

فصل**

بیا * د الله ثنا تل وایه ** اې امته
چی (۴) پیدا کړه رسولان آدم صورته
همه * واړو سر حلقه یې پاک رسول کړ

* آ: په
** آ، آ۱، آ۲: راغلے
*** آ: نن هم
* آ: په
** په آ نسخه کی فصل نشته، آ، آ۲ دواړه د فصل عنوان لري
* آ۲، آ۱، آ: او بیا ** ب: وایی؛ دا دوه مسری په آ۱ نسخه کی خوړل شوې دي. وروستۍ مسرۍ چا په بل قلم لیکلی ده: چی پیدا کړی رسولان آدم صورته
(۴) چې = چی یې؛ پ: چی یې
* آ، آ۱، آ۲، پ: د همه

Downloaded from: Aghalibrary.com

بيا يې موږ دده حساب کړو له امته
له صفته يې عاجز سړي، پيري شوو
که هر څو يې وصف کا* په څو لغته
ولې لږ بيان يې دا دی اې طالبه
مومن* زړه به پرې قوی شی پر همته
پاک رسول نوری بشر* مقبول د خدای وه
بی نظيره عاليشانه، تمام پُر له برکته (۵)
آدم زاد څه، کائنات کې* مثل نشته
که هر څو کائنات دي عالي فطرته
د صورت بشري سايه يی نه وه اې طالبه (۶)
سرتر پايه نوری (۷) تن، نوری سيرته

---

*آ۱، آ: که
*آ۱: د مومن زړه
*آ۲: بشره
(۵) اصل، پ: بی نظيره تعالی شانه سر تر پای تمام پرله برکته.
*کې: کې يې
(۶) پ: د صورت مبارک يی بشری سايه يې نه وه ای طالبه؛
آ : د صورت مبارک بشری سايهٔ نوه ابطالب
(۷) آ۲: سرتر پايه مبارک تن

Downloaded from: Aghalibrary.com

مچ پرې نه کښیناست هیچرې اې مومنه
مچ اکثر وي آلوده او پر چرکته
[۳] معجزات یې عجایب او لوی لوی وو
کل کارونه یې واړه وو له حکمته (۸)
چې یې ونی رابللې، په قدرت د پاک الله وله راغللی (۹)
دوی به ولوښتی(۱۰) بی درنګه بی محنته
لویو غرونو مخ * څرګند کړ چې زرکیږو و خدمت ته
زرکیده یې په قدرت د پاک الله حاصل بی درنګه بی کلفته
التفات یې ورته نه کاوه هیچیرې
وه په ذات کی یګانه بلند همته
میاشت له شوقه دوه نیمه وله ** راغله
چې یې وکړ پرې نظر له اشارته
و، مقبول په دواړه کونه *** کی طالبه

(۸) آ۲، آ۱، آ، پ: کل کارون ئ واړه پرلبرکت
(۹) اصل: چې یې ونی را بللی وې عاجزې په قدرت د پاک الله وله راغلې؛ پ، آ: ولره راغلې
(۱۰) له بیخه نړیدل.
* آ: مخ ورته څرګند کړ
** آ۲، پ: ولره
*** آ، آ۱، آ۲: وه مقبول په دواړه کونُ

Downloaded from: Aghalibrary.com

نیکبختان یې بیرون نه وه *
کافران چې له خدمته یې بیرون شوه*
شرمنده شوه * په دوه کونه هزیمته
چې پیروان * د پاک رسول نه شی طالبه
هغه کسان واړه محروم له شفاعته *
په اول یې پیروي په خاص توحید ده
مشرک ځکه بی نصیب شه له رحمته
مَنْ رَغِبَ عَنْ سُنَّتِی لَمْ یَنَلْ شَفَاعَتِی (۱۱) ظاهر دلیل دی
دا حدیث صحیح راغلی له حضرته
له سنت مراد تمام شریعت دی
دا معنی کړه ښه معلومه له لغته
امر و نهی پاک رسول له خدایه راوړه (۱۲)
پاک رسول زموږ پیشوا دی

---

*آ$_1$، آ$_2$، آ: وو

*آ$_1$: شوو

*آ$_2$: شرمنده شوو

*آ$_1$، آ$_2$، آ: پسروان

*آ نسخه دلته ناقصه ده

(۱۱) څوک چې زما له سنتو سرغړاونه وکي، بیا به نه مومي زما شفاعت

(۱۲) آ۱، آ۲، پ: امر نهی پاک رسول له خدای راوړ تعالی شانه

Downloaded from: Aghalibrary.com

خاص و عام و ته ارشاد کاله رحمته (۱۳)
مفصل می شمایل په پښتو راوړه (۱۴)
عربی و فارسی وه شرین لغته

فصل

پاک رسول نوری جمال نوری بشر
خدای پیدا کړ منور
د صورت سایه یې نه وه (۱۵)
نور یې زیات تر شمس قمر
[۴] دولس لکه دیارلس زره
تیر سو (۱۶) دیرش وینښته یی د سر
او شپږ لکه څو نسو (۱۷) دو اویا حساب په پاکه ږیره
اختلاف د روایاتو دلته شته دا مختصر (۱۸)
په حساب کی د وینښتو کمی، زیاتی احتیاط دادی

(۱۳) آ۱: که له رحمته
(۱۴) آ۱: راوړ
(۱۵) آ۲، پ: د صورت مبارکی بشری سایه یی نه وه
(۱۶) تیر سو: دری سوه ؛ آ۲، پ: وینښته یی وو د مبارک سر
(۱۷) څو نسو: څلور سوه ؛ آ۲، پ: پر پاکه؛ آ۱، آ۲: ګیره
(۱۸) اصل ، پ: که اختلاف د روایاتو دا له شته دا مختصر ؛ آ۱، آ۲: که اختلاف د روایتو دا له

Downloaded from: Aghalibrary.com

چې تعین پکې رانه شي په شمر
خلاصه، حاصل يې دا چې په سينه يې *د ويښتو وه نرۍ ليکه
لکه ښکلې الف سم وي په دفتر
عربي و په فارسي کې مونده کيږي
دا مذکور يې د ويښتو *شته مقرر
شمايل نبوي کې سپين ويښته يې دي شميرلي
سپين ويښته يې تر شل کم وايي په شمر
دري شپيته کاله يې عمر* بې معراجه
روايت دا هسې شته دي معتبر
چې اتلس کاله شپه وه مومنانو
*غه ژوندون يې په قدرت د جان پرور
قوت (١٩) بې شوق او محبت د کردګارو*
غير ګمان چيرې ونه کانئ ابتر

* آ٢ به سينه يې مبارک
* آ نسخه تر دې ځايه ناقصه ده؛ آ٢، پ: دا مذکوريې د ويښتو يې مبارک شته مقرر
* پ، آ٢ : عمر مبارک
* آ: هغه ژوندون پقدرت؛ آ٢ ، پ: ژوندون مبارک.
(١٩) قوت: شومه
* آ٢، پ: د ذوالجلال و

Downloaded from: Aghalibrary.com

ملایک بی طُعمې * ژوي عجب نه کړي
د الله * تحقیق د رزق کړي بی خبر (۲۰)
دا احوال یوه معجزه له معجزاتو
د مومن ایمان راوړه دي پرې هنر
پاک رسول کمالات تر عقل لوړ عطا د خدای ده (۲۱)
ته به څه شکل همګی راوړې په شمر
شمایل لوسته د زړه په فکر بویه
چی د زړه په فکر یې لوست دی ډیر هنر (۲۲)
چی په ژبه یی بیان په زړه دلیل وي
هغه لوست یې په تحقیق دی پر اثر *

---

* آ۲: طلمی

* ا، آ۱، آ۲: دا له

(۲۰) اصل: او د الله تحقیق؛ پ: او دا له تحقیق

(۲۱) اصل: د خدای ده جل جلا له ؛ آ: د خدای دي جل جلا له ؛ پ ، آ۱، آ۲: پاک رسول کمالات کل تر عقل بر عطا د خدای د جل جلا له؛ آ۲: خدای جل جلا له، (د) نه لري.

(۲۲) اصل: چی د زړه په فکر یی لوسته یی دی هنر؛ پ: چی د زړه په فکر یی لوست وی دی بهتر؛ آ: چی د زړه په فکر لوسته دی بهتر؛ آ۱: چی د زړه په فکری لوست یی ډیر هنر

* له دې نیم بیتي لوړ درې نور نیم بیتي او دا نیم بیتی ټول په آ۲ نسخه کې یوځای داسې راغلي دي: شمایل لوسته ئ دي بهتر چې پژبه یې بیان پزړه دلیل وي هغه لوست یې په تحقیق دی پر اثر

Downloaded from: Aghalibrary.com

د معنی ملاحظه بو یه طالبانو
چې محکم* پرې یقین شي محکم تر
په دلیل سری (۲۳) یو ځل لوسته په کار دي
غه، *یو ځل دی، تر هزار ځله بهتر

فصل*

پاک رسول نوری جمال وه
پیدا کړی ذوالجلال وه
[۵] وه پیدا د خدای له نوره
ځکه بی* نقصه کمال وه
که ګمان د اتحاد کړې
دا ګمان دې لوی وبال* وه
هغه نور محمدی د خدای مخلوق
تر کل مخلوق مقدم پیدا کړی ذوالجلال وه*

---

*آ: محکم وم؛ آ۱، آ۲: محکم هم
(۲۳) سری: سره یی؛ آ، پ: سره
*آ۲: هغه
*په آ نسخه کی د فصل عنوان نشته
*آ۲: یی
*آ: اوبال

Downloaded from: Aghalibrary.com

اَوّلُ مَا خَلَقَ اللهُ تعالی نُورُیِ [۲۴] لوی دلیل دی
دا حدیث ستا* د مقصود په شبه دال وه
ذات صفات د حق شریک له هیچا نه دی
چی گمان د شرک کا اهل ضلال وه*
نبي و* د خدای له نوره
سرې و* له برکته
غوره کړی ذوالجلال وه
دواړه شونډې یی تسبیح* وې
مسبح [۲۵] د ذوالجلال وه
ژبی [۲۶] وه د خدای له ذکره منوره
چی گویا په حق مقال وه

---

*آ، آ۱، آ۲: هغه نوری محمدی صلی الله وسلم و اله د خدای مخلوق ته (آ۱، آ۲: تر) کل مخلوق مقدم ی (آ۱، آ۲: ی ته لري) پیدا کړی ذوالجلال وه

(۲۴) لومړنی شی چی خدای پیدا کړی و، هغه زما نور دی.

*آ۱، آ۲: دا حدیث ستا د مقصود

*آ۱، آ۲، آ: چی گمان د شرکت کا اهل ضلال وه

*آ۱، آ۲، آ: وه

*آ: سری وه لبرکت

*آ۱: په تسبیح وې؛ آ۲: شونډې مبارکی

(۲۵) مسبح: خدای تعالی په پاکی یادوونکی.

(۲۶) ژبی: ژبه یی؛ آ۲: مبارکه ژبه یی وه

Downloaded from: Aghalibrary.com

نوری غاښ او لوړه پوزه
مښک عنبر* ، غه د بهښت یی کله* سیال وه
زړه* یې پرله صدقه له اخلاصه
درست له رحمه مالامال وه
دواړه غوږې (۲۷) یې وو ، و پند* و عبرت ته
چې د وحی منتظر په خاص کرم د ذوالجلال وه
دواړه سترګی یې پر حیاوې
چې حق بین او با کمال وه
دواړه لاس* یې سر په سخاوو
چې په ورکړه په عالم کی بی مثال وه
خُلق* شیرین یې بهترین وه د بهښت له هغو شهدو
کل امت* له شفقت یی مالا مال وه

---

*آ: عنبری
*آ۲: کا سیال
*پ، آ۲: مبارک زړه
(۲۷) غوږې: غوږه یې
*آ: د پند و ده عبرت ؛ آ۲: دواړه غوږی مبارک وو و پند و عبرت ته ؛ پ: دواړه غوږی مبارک وو پند او و عبرت ته
*آ۲ ، پ: دواړه لاس یی مبارک پر سخا وو
*اصل: حلق

Downloaded from: Aghalibrary.com

ملا یې وه بهتره د بهښت له دُر جوهرو
چې ترلې په طاعت وه چې حکمت او برکت پکې کمال وه*
د بهښت تر سرو یاقوتو یې سینه* وه خوش نمایه
په خوبی درخشان تر لال وه
نوس* یې وه پُر حلم
چې قرآن پرې باندې دال وه
قوله تعالی: "و اِنکَ لَعَلَی خُلُقٍ عَظِیم"[۲۸] که ته لولې[۲۹]
دا جواب ستا د ،غه سوال وه
مبارک بطن یې صابرو، له جمیع صابرانو
چې په صبر لکه بحر مالامال وه
هم ویښته یې بهترین وه، د بهښت له هغو پاکو ګیاهونو
چې پیدا د حق په فضل بې و بال وه
[۲] هم هډونه مبارک یې بهترین وو د بهښت له غو کافورو

---

*آ۲: کل امت یې
*پ، آ، آ۱، آ۲: چې ترلې په طاعت وه چې حکمت او برکت معنوي پکې کمال وه
*په ستورو نخښنه شوي کلمات په مقابله شوو نسخو: پ، آ، آ۱، آ۲ کې د مبارک کلمه هم لري.
*نوس یې مبارک وه پر حلم
(۲۸) بې شکه چې ته د عالی اخلاقو څښتن یې
(۲۹) آ، آ۲: که ولولې

Downloaded from: Aghalibrary.com

چی بیان یې زما ستا کله مجال وه
دواړې پښې* یې د باري خدای په عبادت وې
چی ملک یې په طاعت کی کله سیال وه
پاک رسول قبول مقبول [۳۰] د خدای تعالی وه
تعالی شانه د صورت معنی یی څکه په کمال وه [۳۱]

فصل

د حضرت رسول جمال
خدای پیدا کړ با کمال
په جمیع عالم کی غوره
پیدا کړی دوالجلال
پاک رسول محبوب دخدای وه تعالی شانه
له محبوبه سیالی څوک کا د کمال
چی پیروشی [۳۲] د محبوب هغه مقبول شی
قوله تعالی:

---

* پ، آ، آ۱، آ۲: دواړې پښې مبارکې
[۳۰] آ۱، آ۲: پاک رسول بیشک، قبول، مقبول محبوب د خدای تعالی وه
[۳۱] آ۲: تعالی شانه د صورت په معنی څکه په کمال وه.
[۳۲] آ: پسرو

Downloaded from: Aghalibrary.com

(فَاتَّبِعُونِی یُحْبِبْکُمُ اللّهُ) [۳۳] اخبار کوی له دي احوال
او عالم آدم هنوز چی پیدا نه وو
پاک الله وه پیدا کړی
ډیر پخوا زموږ * پیشوا حضرت رسول صاحب کمال
لیکن وقت یې د ظهور راغلی نه وه
د رب کړه دي په حکمت واړه کمال
نه هیڅوک دده په رنګ وو
دا لا څه د چا مجال
نه چی دی ** د چا په رنګ وه
چی یی ووایم مثال
تن * یی سپین تر سپینو زرو
نوري تن * آدم جمال
ګندم ګون و ته مایل وه *

---

(۳۳) نو تاسی زما متابعت وکړئ چی د خدای د دوستۍ وړ شئ
* آ۱: څمونږ
** پ، آ۲: او نه دی د چا
* آ۲: مبارک تن
* پ، آ۲: نوري تن یې مبارک
* آ: کی هم شته وه

Downloaded from: Aghalibrary.com

پُرله نوره مالامال
تل له شوقه ګونه زیړه
پُرله شوقه تل خوشحال
نری ګډې وډې وروځې
خم ابروی لکه هلال
فراخ وچولی درخشان وه
نمر تر* ې کم دی په مثال
هم یې توره * ګرده ږیره
خوشنمای [۳۴]تر خط او خال
دوه یې توری غټې سترګې
پر حیا زیب د جمال
توربانه یې د راز نمای [۳۵]
ووه له حسنه [۳۶] مالا مال
پاکه خوله یې زیب نمایه

* آ: تر
* آهم توره
[۳۴] آ۲: خوشنمایه
[۳۵] آ، آ۱: نمایه ، آ۲: دراز نمای وو
[۳۶] آ۲، تل له حسنه

Downloaded from: Aghalibrary.com

رحمت باب[۳۷] د ذوالجلال
غابښ * یی سپین ترمرغلرو
څې[۳۸] در وښیم مثال
پُرله نوره ځبله لرې
خوش نمایه[۳۹] خوش جمال
دوارہ لاس یی رسیده تر زنګنونو
ووه پیدا پُرله خوبیو[۴۰] با کمال
هم یی ګوتو سر نري (وو) مومنانو *
مونده نه شی آدم زاد په دا مثال
هم یی قد * میانه بالا وه اې مومنه
کله شته، د آدم زاد هسی جمال
هم صادق په کل ګفتار او په کردار کې

---

(۳۷) آ: یاب
* په ستورو په نخښه شوي کلمات په پ، آ۱، آ۲ نسخو کې څنګ ته د (مبارک) کلمه لري.
خو په اصل او آ نسخه کې د مبارک کلمه نشته.
(۳۸) څې: څه یی
(۳۹) آ، آ۱، آ۲، پ: خوب نمای
(۴۰) آ۱، آ۲: خوبې
* آ۲، پ: هم یی ګوتی مبارکی سر نری، وې مومنانو؛ آ: هم ی کوتی سرنری و
* پ: قد مبارک

Downloaded from: Aghalibrary.com

وو، خلک يې په تعظيم په استقبال

فصل

هم ؤ، ختم د نبيانو بى خلافه
په دا حال صحيح قرآن پرې باندې دال
قوله تعالى:
محمدٌ اَبَا اَحَدٍ مِنْ رِجَالِكُمْ وَلَكِنْ رَّسُوْلَ اللهِ وَ خَاتَمَ النَّبِيِّنَ [۴۱]
که ته ولولى:
ته به هله شى آگاه په دا احوال
ختم هسى رنگه لويه مرتبه ده اې مومنه
تر دا زيات نشته د هيڅ مخلوق کمال
تر قيامته پس له ختمه نبى نشته
هم دى ختم المرسلين په کل کمال
بيا په قرب د الله تر ختم فوق مرتبه نشته
د نبيانو د ملکو* پاک الله ور عطا کړى دا کمال
معجزات يې عجايب وواې مومنه

---

(۴۱) محمد، ستاسى د يوه پلار هم نه دى، مگر د خداى استازى او د نبيانو خاتم دى.
*آ۱، ا۲: ملک

Downloaded from: Aghalibrary.com

څوک بې (۴۲) وکاندي سیالی یی د کمال
چی معراج هم وه یو جز د معجزاتو (۴۳)
اوس په دا نظر (۴۴) وګوره کل احوال
کل نبیان وه طفیلی له پاکه رویه
له لولاکه (۴۵) ښه مفهوم کړه دا احوال
چی درود پری پاک الله ملایک (۴۶) وایی
تر دا زیات نشته د هیڅ مخلوق کمال
په قیامت له پاکه رویه به یی خلاص شی (۴۷) عامیان واړه
شفاعت ور عطا (۴۸) کړی ذوالجلال
دا یی لویه معجزه ده (۴۹) بی نظیره
چی څرګند وه په ټولو کی د رحال (۵۰)

---

(۴۲) بې: به یې
(۴۳) آ، آ۲، پ: له معجزاتو
(۴۴) آ، آ۲، پ: نظیر
(۴۵) آ: لولاک ښه
(۴۶) آ، آ۲، پ: او ملایک
(۴۷) آ، آ۲، پ: به یی خلاصیږی عامیان واړه، آ: به ی خلاصیږی عامیان
(۴۸) آ، آ۲: ورعطا
(۴۹) آ، آ۲، پ: وه
(۵۰) اصل: د رجال

Downloaded from: Aghalibrary.com

کل دوستان یې په ښادي په دواړه کونه
کل دښمن یې زیر زبر شه پایمال
شمایل په لوست وعده د بهښت شوې
چې قاري یې دی دوست دار د ذوالجلال
نن هم* وار دی مومنانو صرفه مه کړئ
دا هم لویه وسیله ده بر کمال*
که هم* چیرې وی حاجت په دواړه کونه
درمانده شوې* بې طاقته بې مجال
وسیله و پاک الله ته شمایل کړې
هم دده په روی به وغواړې نیک احوال
او که هم* چیرې وي حاجت په دواړو کونو*
په نه ځله وظیفه د شمایل په صدق لولی
غه* حاجت په در عطا کا ذوالجلال

*آ: نن وم
*آ۲ ، پ: په کمال ، آ: با کمال
*آ: که وم
*آ۲: درمانده شے
*آ: که وم چیرې
*آ۲، آ۱ ، آ: د دواړو
*آ۲ ، آ: هغه

Downloaded from: Aghalibrary.com

په ګناه په بد افعال وظیفه مه کړه
ته به نه شی پرې سودمند په بد افعال
لوی ضرر به آخر درته در پیښ کا *
ته به شی په بد افعال اهل ضلال
دا یو سِر و * له اسرارو می ظاهر کړ
بیا به مومې دواړه کونه په کمال
صادقان به شمایل په صدق لولي
چې ایمان یې سلامت شی له زوال
نیکبختان به یې د خدای دپاره لولي
په عقبی به عشرت کاندی * په کمال
"محمد عمر" بن ابراهیم سړبنی شمایل راوړ په پښتو ژبه (۵۱)
طالبان به یې په لوستو * شی خوشحال

---

* آ: لوی ضرر به آخر درته پیښ که
* آ۲، آ: وه
* آ، پ: عشرت کاندی په کمال؛ آ۲: په عشرت کاندی په کمال؛ آ۱: به عشرت کاندی په کمال،
په اصل کې: عشرت په کمال. د (کاندی) کلمه پاتې ده ؛ په پ: آ، آ۱، آ۲ نسخو کی کاندي شته؛ ددې نسخو له مخې کاندی په اصل کې ورزیات شو.
(۵۱) آ۲، پ، اصل: محمد عمر بن ابراهیم اسرائیلی سړبنی ، آ: محمد عمر بن ابراهیم
* آ: لوسته، آ۲: لوست
* آ: لوسته، آ۲: لوست

Downloaded from: Aghalibrary.com

موسی، عیسی می مادري پدری ورونه
شمایل و پښتو ژبی ته راغب د دین په حال [52]
دا توښه زموږ دوارو مومنانو
شمایل صحیح عمل بی قیل وقال
په مقام د پشاور په خمکنو کی
شمایل شه د طالب د زړګی نهال
زر او سل او دری شپیته د هجرت سن وه
چی راوخوت دا مذکور، لکه هلال

[۹] شمایل نبوی صلی الله تعالی علیه و علی اله و اصحابه و اتباعه وسلم تصنیف حضرت غوث زمان میا صاحب چی مشهور او معروف په خمکنو سره دی.

هر که بخواند کاتب را بدعا خیر یاد کند، خدایش خیر کند.

[52] پ: شمایل و پښتو ژبی ته راغب وو ددین په حال؛ آ: په شمایل وه پوښتو ژب ته راغب دین په حال

Downloaded from: Aghalibrary.com

د سر خبرې

د میا عمر څمکنی(رح) (۱۰۸۰ – ۱۱۹۰ هـ ق) د شمایل نبوي(ص) متن ما د کابل پوهنتون د کتابخانې له خطي نسخې په ۱۳۵۹ هـ ش کال نقل کړی و، په ۱۳۶۹ هـ ش کال مې پردې نسخه یوه مقاله ولیکله چې پر هماغه کال په عرفان مجله کې چاپ شوه.

تر دې وروسته مې غوښتل چې د متن د چاپ لپاره له چا سره خبرې وکړم. پدې کې د دوکتور نجیب الله حکومت سقوط شو، د تنظیمي جګړو له امله مور پېښور ته کډه وکړه، له ښه تصادفه ما د شمایل نبوی(ص) متن او مقدمه هم له ځانه سره وړې وو.

د پېښور د استوګنې په اول کال زمونږ فرهنګی مشر همیش خلیل را څخه پوښتنه وکړه چې د چاپ لپاره تیار څه لرې؟ ما ورته په ځواب کې وویل چې په کاغذونو کې مې د څوکنو د میاعمرصاحب د شمایل نبوی(ص) تیار کړی متن له مقدمې سره راسره موجود دی چې که زمینه وي کیدای شي چاپ یې کړو، خو مخکې تر دې چې د چاپ په لټه کې شم زما له تاسې څخه دا غوښتنه ده چې تاسې هم څه پرې ولیکئ.

همیش صاحب په مهربانۍ زما غوښتنه ومنله، خپل کار (متن - مقدمه) مې ورو سپارل، او اوږد لیکنه یې پر وکړ، زما په مقدمه کې راغلي معلومات یې غنی کړل او له ځینو خبرو سره یې خپله اختلاف هم څرګند کړ. د دوی تر

Downloaded from: Aghalibrary.com

لیکنې وروسته ما داسې انګیرله چې ګونډې زما کار د چاپ لپاره آماده دی، نیت مې دا و چې یونیورستی بک ایجنسي خاوند انعام الله جان ته يې د چاپ لپاره ورکړم.

د پېښور د استوګنې پر مهال ما هره ورځ یو ساعت دوه ساعته ددې سیمې د اکاډمیکو مراکزو په کتابخانو کې مطالعه کوله. یوه ورځ مې د پېښور پوهنتون د پښتو اکاډمی په کتابخانه کې د رفیع صاحب له خوا جوړ شوی د پښتو اکاډمی د کتابخانې د خطي او چاپي نوادرو فهرست کوت، یو ځای د میا عمر د شمایل نبوي نوم مخې ته راغی نو په هماغه ساعت د خپل کار له چاپه منصرف شوم، ځکه زما حدس و چې، لکه د پښتو اکاډمی، ښایي د پېښور په نورو کتابخانو کې نورې نسخې وي چې زما له تهیه کړی متن سره يې مقابله ضرور ښکاري.

زما حدس سم و، کله چې مې د پېښور په ملی آرشیف کې مطالعه کوله نو هلته هم د میا صاحب د شمایل نبوی درې نسخې را پیدا شوې. پدې ترتیب په پېښور کې ما د شمایل څلور نورې نسخې وموندې، دا څلور سره نسخې مې د خپل تهیه کړي متن سره مقابله کړې او دا مقابله شوې پاڼې را سره وې، کلونه پرې تیر شول. کله چې پوهنوال یون ددې رسالې د چاپ آماده ګي ظاهره کړه، نومې دا پاڼې له دوسیې را وایستې او له ځان سره مې فیصله وکړه چې پر متن ما لیکلې مقدمه په هماغسې پرې چاپوم، څنګه چې مې په ۱۳۷۰ هـ ش کال پرې لیکلې وه، خو نور کارونه چې مې په پېښور کې پر دې رساله کړي، د هغو توضیح ته ضرورت و، ددې توضیحاتو مناسب ځای د سرخبرې وې چې زه اوس خپلې اضافي خبرې دلته راوړم:

(۱) له نورو نسخو سره مقابله:

Downloaded from: Aghalibrary.com

څنګه چې مې دمخه وویل دا متن د کابل پوهنتون له نسخې په ۱۳۵۹ هـ ش کال کې نقل او بیا تهیه شو. د پېښور په کتابخانو کې د مطالعې په دوران کې له لاندې څلورو نسخو سره مقابله شوی دی د څلورو سره نسخو اختلافي موارد په حاشیو کې راغلي دي، نسخې دا دي:

الف، د پېښور پښتو اکاډمي نسخه:

دا نسخه لس پاڼې لري، د محمدی صاحبزاده (۱۲۲۰ هـ ق مړ) په امر و هدایت لیکل شوې ده، د لیکلو کال یې ۱۱۹۴ هـ ق کال ښوول شوی دی، ما یې اختصاري علامه (پ) ټاکلې ده، ددې نسخې اختلافي موارد د (پ) پراګرافیم په نخښه شوي دي.

ب، د پېښور ملي آرشیف نسخې:

لومړی نسخه: دا نسخه ټولې ۹ پاڼې لري او د یوې مجموعې په ترځ کې راغلې ده. دا نسخه هم د محمدي صاحبزاده په هدایت لیکل شوې. اختصاري نخښه یې (آ) ده. د لیکلو تاریخ یې نه دی لیکلی.

دویمه نسخه:

دا نسخه ۹ پاڼې لري، په ۱۱۹۲ هـ ق کال د محمدی صاحبزاده لپاره لیکل شوې ده، نسخه په یوه مجموعه کې راغلې ده. دا نسخه ما د (آ۱) په علامه نخښه ده.

دریمه نسخه:

دا نسخه ۱۰ پاڼې لري، نور محمد نومی په ۱۱۹۴ هـ ق د عالیګۍ په کلي کې لیکلې ده، کاتب نور محمد خپل پلار نوم ګل محمد لیکلی دی. ددې نسخې اختصاري علامه (آ۲) ده.

(۲) د تصحیح روش:

څنګه د تصحیح روش د متن د خطي نسخو کیفیت، کیمیت او څرنګوالی ټاکي، نو ځکه کله چې ما متن لومړی ځل د کابل د واحدې نسخې

Downloaded from: Aghalibrary.com

له مخې آماده کړی و، نو ځکه مې يې د تصحيح روش قياسي ښوولې و، خو کله چې ما د پيښور په کتابخانو کې څلور نورې نسخې وليدې او دا څلور نسخې مې له خپل متن سره مقابلې کړې، نو د تصحيح دا روش راته التقاطی نه، بلکه انتقادی ښکاري، ځکه اصل او څلور سره ورسره مقابله شوې نسخې کابو سره يو شی دي، دغسې اختلافات چې د متن مفهوم ته ضرر ورسوي، په پنځو سر نسخو کې نشته او د نسخو اختلافات يې زياتره املايي او ليکدودی دي. ما د نسخو اختلافات د متن په حاشيو کې راوړي دی، کوم ځای چې د اصل خط سم نه دی راښکاره شوی، د اصل ضبط مې حاشيې ته راوړی دی او متن می د نورو نسخو د ضبط له مخې سم کړی دی.

(۳) سريزې په ارتباط:

ما په سريزه کې د افغانستان له پاچهانو څخه يوازې لوی احمد شاه بابا د ميا عمر (رح) له مريدانو او اراداتمندانو کې ياد کړی و. (سريزه، ۷ مخ)

دوکتور محمد حنيف د **Ph.D** په ډيزرټيشن کښلی دي چې تيمور شاه درانی (۱۱۸۶ - ۱۲۰۷هـ ق) هم د څمکنو له خانقا سره منسلک و، تيمور شاه چې کله پاچا شو نو له څلورو زرو درباريانو او فوج سره د ميا صاحب سلام ته راغی. د دادين په مناقب مياعمر کې راغلي دي:

دا ارشاد وکړ صاحب چې اې ملوکه
پوخ کړه دا قدر طعام له ښه سلوکه
چې سبا راځی فقير ته پر زيارت
نو نهال هسی د باغ د سلطنت
دعا گوی به په کامگار برخوردار باندې
خوا سره کړي چې يې ويني د وړاندې
دا په دا چې دی فرزند د احمد شاه دی

Downloaded from: Aghalibrary.com

ډیر پری خوښ یم مخامخ که پس شا دی

(حیات، آثار میا عمر چمکنی، ص ۷ . ۴)

(۴) **پښتو نورې شمایل نامې**:

استاد رشاد لیکلی دي چې ما ته د پښتو لس شمایل نامې معلومې دي (دڅمکنو میا عمر(رح) ۲۵ مخ) مګر د رسالې د همدغه مخ په حاشیه کې چې کوم نومونه راغلی د میا صاحب په ګډون ترې نه تنه جوړیږي، خو استاد په دغو نومونو کې د عبدل محمد ترین نوم هم یاد کړی دی چې د آخوند درویزه د شمایل رساله یې په اردو نظم اړولی ده. که به استاد دا نوم هم په دې لسو نومونو کې ښوولی وی، زما فکر د عبدل محمد ترین شمایلنامه خو پښتو، نه، بلکه په اردو ده.

ما د سکندر خان ختک د شمایل نامې په تعلیفاتو چې کومې پښتو شمایلنامې ښوولې دي د - میا صاحب د شمایل نبوي په شمول- یې شیمره ۱۲ ده.

(شمایلنامه او پندنامه، ۴۳ – ۴۹ مخونه)

ما ددې حاضرې رسالې په مقدمه (۱۲ – ۱۳ مخونه) کې د همدا دولسو تنو شمایل نامې ښوولی دي، خو کله چې اوس ما دا متن بیا چاپ ته سره ترتیباوه، نو په دې ارتباط په دغو لاندې نویو موادو پیښ سوم:

(۱) د شمایل نبوي بله رساله د پښتو مربعاتو په کالب کې د میا عمر صاحب مرید نور محمد په ۱۱۸۰ هـ ق نظم کړې ده چې خطي نسخه یې (۲ پاڼې) د پیښور ملی آرشیف په خطي مجموعه کې خوندي ده. دا خطی نسخه د ناظم نور محمد زوی هدا محمد په

Downloaded from: Aghalibrary.com

خط ده. ددې شمايل نبوی ناظم نور محمد د نورالبيان په نامه د مياعمرصاحب مناقب، داسمأ الحسن رساله او د قصيدهٔ برده پښتو ترجمه هم لري.

(۲) مفتی عبدالحنان (۱۳۲۳ هـ ش مړ) د زيارتي په يوه اوږده قصصي چاربيته کې د حضرت محمد(ص) شمايل راوړي دي. دا شمايل نامه د لغمان مشهور هنرمند مرحوم گل محمد (گلکی) په آواز ثبت له ماسره شته.

(۳) د حضرت محمد(ص) د شمايلو قديم کتاب په عربی ژبه امام ابو عيسی محمد بن عيسی بن سوره الترمذی را ټول کړی دی او په شمايل ترمذی مشهور دی.

د شمايل ترمذی دوې برخی عبدالجليل افغانی په پښتو نثر ترجمه کړې دی. دا ترجمه د (شمايل ترمذي خصايل نبوی(ص)) تر نامه لاندې له عربی متن سره يوځای، لومړۍ حصه ۱۲۹ مخه، دويمه حصه ۱۳۲ مخه = ۳۰۵ مخه په يوه وقايه کې د يونيورستی بک ايجنسي له خوا چاپ شوی ده.

(۵) د ميا عمر د شمايل نبوی جوړښت:

استاد رشاد کښلی دي چې د شمايلنامې د نظم شکلی سکښت د غزلې او قصيدې په شان دی... دا شمايل نامه ۱۲۲ بيته ده، پنځه فصلونه لري او د پښتو نظم دوه عروضی شکله پکښی کار شوی دی. د کابل پوهنتون په خطی نسخی کې ځای ځای دغه دوه وزنه سره گډ شوي دي. معلومه نه ده چې په نورو نسخو کې هم دغه عروضی گډوډۍ راغلې دي او که نه؟

(دخمکنو ميا عمر(ح) **۵۳ - ۵۴** مخونه)

ما د شمايل نبوی(ص) په مقدمه (۱۳ مخ) کې ويلي دی چې د شمايل نبوی ژبه درنه نه ده، خو نظمونه يې رسايي نه لري.

Downloaded from: Aghalibrary.com

خو کله چې ما د میا عمر(رح) د شمایل نبوی څلور نورې نسخې وکتلې او د کابل پوهنتون ه نسخې سره مې مقابله کړې، نو را ښکاره شوه چې د رسالې شکلی جوړښت په ټولو نسخو کې یو شی دی.

له اصل سره د نورو نسخو له مقابلی زه پدې باوری شوم چې میا صاحب دا رساله د مسجع نګارانو د منظوماتو غوندې جوړه کړې ده. که چیرې موږ د شمایل نبوی ټوله رساله وګورو نو د مسجع نګارانو د منظوماتو رنګ و بوی لري او زما په پوهه میا صاحب په قصدی ډول پدې سبک لیکلی ده یا لا اقل زه داسې فکر کوم. که به داسې نه وي، نو میا صاحب خو د خلاصهٔ کیدانی ترجمه په رسا نظم ترجمه کړې او نور منظومات یې چې د خلاصی له ترجمې سره مله راغلي دي، ګرده روغ نظمونه دی چې د رسالې له مخې د شمایل نبوی له نظمونو سره د مقایسې وړ نه دي.

د آخوند درویزه (۹۴۰ – ۱۰۲۸ هـ ق) د شمایل نامی ځینې برخې:

د حضرت رسول جمال و خدای یوازې پیدا کړی
او عالم آدم لا نه و چې نبی یې و هم انبیا کړی
دوه یې توری غټې سترګی هم یې کښلی
لوړه پوزه هم یې توره ګرده ږیره کښلی

(مخزن الاسلام، ۱۱۹)

د درویزه(رح) او نورو مسجع نګارانو په مسجع منظوماتو کې همدغسې وزنونه سره ګډ دي.

(۶) د شمایل نبوي د لیکلو په باره کې:

په قدماوو کې دا دود و چې که به یې خپل کتاب د چاپ غوښتنه تألیف کړی و، نو به یې په مقدمه یا موخره کې د هغه محرک یادونه کوله. میا صاحب هم دا کار کړی دی او خپل هغه آثار چې یې د خپلو زامنو او نورو په غوښتنه

Downloaded from: Aghalibrary.com

نظم، ترجمه یا لیکلي دي، د هغوی یادونه یې کړې ده. اما د شمایل نبوي په پای کې دا مسرۍ:

موسی، عیسی می مادري پدری ورونه

شمایل و پښتو ژبې ته راغب د دین په حال

زما په پوهه میا صاحب د شمایل نبوی(ص) دا حاضره رساله د خپلو ورونو موسی او عیسی په غوښتنه نظم کړې ده.

د لوړو یادښتونو په پای کې زه له پوهنوال محمد اسمعیل یون څخه ډیره مننه کوم چې دده یادونو دا رساله د چاپ جوګه کړه، که به نه وي شاوخوا پنځه ویشت کاله دا رساله تیاره زما په کاغذونو کې پرته وه، همدا راز ښاغلی محمد شعیب شیرزی د ډیرې مننې وړ دی چې دا رساله یې په ډیر زیار او کړاو زما له کاغذونو کمپوز کړه.

په درناوی

سر محقق زلمی هیوادمل

دلو. ۱۳۹۴ هـ ش، کابل

Downloaded from: Aghalibrary.com

بسم الله الرحمن الرحيم

نحمده و نصلی علی رسوله الکریم.

هسې خوشبويه شمائل تا د نبی(ص) جوړ کړي
چې لږ مخې دده د بوي عطر و ګلاب نه وينم

(مولانا دادين)

ښاغلی هيوادمل زلمی اګر کۀ د خپل عمر له مخه زمونږ د موجوده دور په وروستيو ليکوالو کښې دی - ولې د پښتو ژبې او ادب په بې لوثه خدمت کښې قطع نظر د يو څو مشرانو ليکوالو، په وړومبي صف کښې خورا ډير جوت مقام لري - زه ښاغلی زلمی له هغه وخته پيژنم څه وخت چې موصوف په

Downloaded from: Aghalibrary.com

افغانستان د روسي جارحيت په نتيجه کښې د کال ۱۹۷۹ع په اوړي کښې د ښاغلي حبيب الله رفيع سره پيښور ته د يو مجاهد او مهاجر په حيث راغلو، نو د خپلو ملي فعاليتونو سره سره يې خپلو ادبي فعاليتونو ته سم دوام ور کړو - د کوزې پښتونخوا د هر ښهر داسې کتابتون به نه وي، چې هغه به د پښتو د زړو آثارو پسې چاڼ کړې نه وي - د مهاجرت په دوران کښې د ذکر شويو ادبي فعاليتونو، او دغه نه وړاندې او بيا وروستو هم چې ښاغلي زلمي د ژبې او ادب د خدمت دپاره د افغانستان او هند په ګټ ګټ د پښتو ادب د زړو آثارو د تحقيق او لټون دپاره کوم زيارونه ګاللي دي، هغو د ستائيلي د ادبي کاوشونو د ستائېنې شمله، حقيقت دا دى چې ښۀ جګه کړې ده.

هسې خو که څوک وغواړي د موصوف په ادبي خدماتو روغ کتاب ليکلی شي، خو هر کله چې دلته زما مقصد د ښاغلي هيوادمل زلمي په ادبي خدماتو تبصره نه ده، بلکې د نامتو او مشهور روحاني، عرفاني او ادبي شخصيت د څوکنو د ميا عمر(رح) صاحب په يوه رساله "شمائل نبوي" د موصوف د تحقيقي څيړنې چې د هغه د تاکلي لياري د سلسلې يوه ډيره اهمه او مهمه کړی ده او ميا عمر صاحب په څنو نورو مذهبي

Downloaded from: Aghalibrary.com

او ادبي آثارو چې د بناغلي مرتب دپاره يې يادګيرنه ضروري وه، مختصر غوندې ذکر کول دي – لکه:

ا – شمس الهدی : - ميا عمر(رح) صاحب د څوکنو دا کتاب د حضرت محمد صلی الله عليه وسلم د مور و پلار د نجات په موضوع ليکلی دی – د کتاب د ليکلو کال ۱۱۸۳ هجری دی. تقريباً څلورنيم سوه صفې لري.

يوه قلمي نسخه ئې د اسلاميه کالج پيښور په کتابتون کښې موجوده ده. د کتاب پوره نوم "شمس الهدی بدر الدجی فی ذکر ايمان والدی خير الوری" دی – کتاب په عربي ژبه دی.

ب – اللألالی علی نهج قوافي الامالی: د علم توحيد په موضوع په ۳۲۴ اشعارو د عربی قصيدې نه په پښتو ژبه منظومه ترجمه ده چې حضرت ميا عمر(رح) صاحب د خپلو ځامنو محمدی صاحبزاده او احمدي صاحبزاده په خواهش کړې ده، دا د علامه محمد الا و شي د قصيدې "المالی" په طرز ليکلې شوې ده – په وړومبي ځل د کراچۍ نه شائع شوې ده. د اشاعت د تاريخ پته يې نه لګي – يوه چاپی نسخه ئې د پيښور پوهنتون د اسلامياتو د شعبې د پخوانی چيئرمين مرحوم مولانا عبدالقدوس په کتب خانه کښې محفوظه ده.

ج – ظواهر السرائر: دا کتاب نزدې په اتو سوو مخونو

Downloaded from: Aghalibrary.com

مشتمل دی - د حضرت شیخ سعدي لاهوري او ورسره د حضرت سید آدم بنوري(رح) د ژوند په حالاتو او مؤلف د زماني او علاقې د نقشبندی عالمانو او صوفیانو وغیره ؤ د تعلقاتو په حالاتو په فارسی نثر کال. ۱۱۱۲ هجري کښې لیکلی شوی دی - ښاغلي هیوادمل زلمی دا کتاب د "خزینة الاسرار" قاضي عبدالحلیم اثر مرحوم د "سیر الاسرار" او "خزینة الاسرار" مفتي غلام سرور لاهوری او محمد دین حکیم دواړو پرله پسې په خپلو کتابونو "خزینة الاصفیاء" او "لاهور میں اولیاے نقشبند کی سرگرمیاں" د "جواهر الاسرار" په نومونو یاد کړی دی - هر کله چې د کتاب خپل صحیح نوم "ظواهر السرائر" دی - مؤلف لیکي:

" پس این مجموعه را که متضمن آن سخنان بود مسمی و نامیده شد به "ظواهر السرائر" و از نوادر اتفاقات آنکه تاریخ اتمام کتاب "ظواهر " از عدد حروف وی که یک هزار و یک صد و دوازده است، اتفاق افتاد"

د - المعالی شرح قصیده امالی: اګر که دغه کتاب ذکر ښاغلی مرتب پخپله مقدمه کښې کړی دی - باید دا څو نور معلومات هم ور زیات شي - کتاب په یوه مقدمه لسو بابونو او ۹۳۸ صفحاتو مشتمل دی - د باطلو عقیدو رد دی. کتاب د

Downloaded from: Aghalibrary.com

صاحبزاده عبیدالله میاں ګل په خواهش په فارسۍ ترجمه شوی دی - کتاب په دغو الفاظو ختمیږي.

"به اتمام رسید این مسمی به معالی شرح قصیدهٔ امالی تصنیف حضرت زبدة السالکین، عمدة المحققین قدوة المتورعین میاں صاحب میاں محمد عمر (رح) ځمکنی موجب فرموده صاحبزاده عالی جناب فیضمآب صاحبزاده میاں ګل جیو ولد میاں صاحب معزالیه به دستخط فقیر حقیر محمد شفیق ختک تحریر یافت واقعه محرم ۱۲۲۹ هـ "

مولانا نور محمد پخپل کتاب "نورالبیان" کښي د میاعمر (رح) صاحب د پیدائش پخپله د هغوي خپل بیان داسي نقل کړی دی.

د جمعي د شپي سحر وهٔ　　چي پیدا زما بشر وهٔ
د صفري وه غُره　　چي دائي مي کړه سوره

د څوکنو د میاعمر (رح) د پیدائش کال قاضي عبدالحلیم اثر مرحوم ۱۰۸۴ هجري او ښاغلي هیوادمل زلمي ددغه رسالي په مقدمه کښي د محترم رشاد صاحب په حواله ۱۰۸۰ هجري ښودلی دی - دغه رنګ د دواړو محققینو تر مینځه د څلورو کلونو فرق دی. د محترم رشاد صاحب مؤقف دا دی، چي که حضرت میا عمر (رح) صاحب د څوکنو په کال ۱۰۸۴ هجری

Downloaded from: Aghalibrary.com

کښـې پیـدا شـوی وي، نـو بیـا پـه کـال ۱۰۹۹ هجري کښـې د علمـي زدکړې دپـاره کابـل تـه د هغـوي تلـل ناشـوني خبره ده – حالانکې په کال ۱۰۸۴ هجري کښې د پیدائش له مخه پـه کـال ۱۰۹۹ هجري کښـې د میـاعمر(رح) صـاحب عمـر تقریباً پـنځلس کلونـه کیـږي. او کـه هغـوی پـه پورتـه ذکـر شـوي کـال د علـم د حصول دپاره کابل ته تللي هم وي، پنځلس کلنۍ کښې د علـم د حصول دپاره چرته تلل د یقین وړه خبره ده.

د مولانـا نـور محمـد د پورتـه ذکـر شـویو شـعرونو لـه مخـه میـاعمر(رح) صاحب د جمعې په شپه سحر یعنی د جمعې په سحر زیږیدلی دی. د شعرونو لـه مخـه کـه د دواړو کلونـو د صفر غـره حساب کړی شي، نو د کال ۱۰۸۰ هجری د صفر د میاشتې غره (د میاشـتې وړومـۍ ورځ) د عبدالقـدوس هاشـمي د "تقـویم تاریخي" په حساب د دوشنبې د (پیر) ورځ ده. او د کـال ۱۰۸۴ هجري د صفر د میاشتې غره د پنجشنبې (زیارت) ورځ ده. شعر کښې هم د جمعې شپه یاده شوې ده. چې د زیـارت (پـنج شـنبې) ورځ ترې مراد دی. په دغه حسـاب د میـا عمـر صـاحب د زو کـال ۱۰۸۴ هجري صحیح ښکاري.

وفـات: د کاظم خان شیدا او صاحبزاده میابازګـل نـه عـلاوه مولانـا دادیـن چې د حضـرت میـاعمر صـاحب مرید او هغـو پـه

Downloaded from: Aghalibrary.com

جنازه کښې شامل وه، هم د میاعمر صاحب د وفات تاریخ په لاندې شعر کښې وئیلی دی

سن غصق د پنجشنبې په ورځ ای جانه
د رجب په غرې لاړ ښه له جهانه

د "تقویم تاریخی" په حساب د کال ۱۱۹۰ هجري د رجب وړومبۍ ورځ د جمعې ده – هر کله چې مولانا دادین د پنجشنبې (زیارت) ورځ ښودلې ده – د پنجشنبې ورځ د جمادي- الثانی آخري ورځ ده – په ورځ کښې د غلطۍ امکان د جمادي- الثاني په وروستۍ او رجب د وړومبۍ ورځې د فرق په مقابل کښې کم دی- ځکه نو کیدی شی چې میاعمر صاحب د رجب په وړومبۍ ورځ نه، بلکې د جمادي الثاني په وروستۍ ورځ وفات شوي وي، چې د پنجشنبې (زیارت) ورځ ده.

په آخر کښې د ښاغلي مرتب دپاره دعا کوم چې د پښتو ژبې او ادب دپاره دې الله تعالی ډیر عمر او پښتنو ته د قدردانۍ توفیق ورکړي. اللهم آمین

مآخذ:

۱ـ روحانی رابطه او روحاني تړون، مؤلف عبدالحلیم اثر افغانی

۲- حیات و آثار حضرت میا محمد عمر چمکنی رحمة الله

Downloaded from: Aghalibrary.com

علیه، از ډاکتر محمد حنیف چئیرمین شعبهٔ دینیات اسلامیه کالج پیښور

۳- دیوان کاظم خان شیدا، مرتب همیش خلیل

۴- تقویم تاریخي قاموس، عبدالقدوس هاشمی

همیش خلیل

۱۱ ستمبر (جمعه) ۱۹۹۲ع

۱۲ ربیع الاول ۱۴۱۳ هجري

اتم

Downloaded from: Aghalibrary.com

مننه او کور ودانی

د افغانستان ملي تحریک له هېواد پال او فرهنګپال شخصیت ښاغلي (اجر خان زهیر) څخه د زړه له تله مننه کوي چې د دې اثر چاپ ته یې اوږه ورکړه. ملي تحریک ویاړي چې د علمي اثارو د چاپ لړۍ یې پیل کړې ده. دا لړۍ به دوام لري. موږ له ټولو درنو هېوادوالو څخه په خورا درنښت هیله کوو چې په خپل معنوي او مادي وس د کتابونو د چاپ دا لړۍ لا پسې وغځوي.

یو ځل بیا د دې اثر له لیکوال او چاپوونکي څخه د زړه له تله مننه کوو چې د دې اثر د لیکلو او چاپولو جوګه شول.

په فرهنګي مینه

د افغانستان ملی تحریک

Downloaded from: Aghalibrary.com

شمایل نبوي

ناظم

د څمکنو میا عمر (رح)

سریزه او سمون

زلمی هېوادمل

۱۳۹۲ لمریز کال

د خپرونو لړ: ۷۶

د افغانستان ملي تحریک

www.melitahrik.com

For more ebooks, Visit; Aghalibrary.com